

EVRENSEL YARGI YETKİSİ BAĞLAMINDA SOYKIRIM SUÇU FAİLLERİNİN TÜRKİYE'DE YARGILANMASI

Av.

**Mustafa
EMİNOĞLU**

AYBİR

İSLAM ÜLKELERİ AKADEMİSYENLER VE YAZARLAR BİRLİĞİ
ACADEMICS AND AUTHORS ASSOCIATION OF ISLAMIC COUNTRIES
اتحاد الأكاديميين والكتاب للعالم الإسلامي

ANALİZ

TEMMUZ 2024

GİRİŞ

İnsanlık tarihinde soykırım suçu tespitinin soykırım devam ederken yapıldığı ender hadiselerden biri Gazze’de yaşanmaktadır. Tüm insanlığın gözü önünde canlı bağlantılarla soykırım suçunun tanıkları olmaktayız. Fail, mağdur, katil, mazlum her bir süjenin belirgin olduğu çevrimiçi bir soykırım yaşanıyor. Kör, sağır, topal da olsa inşa edilmiş olan bir uluslararası sistem uzun zaman direndikten sonra soykırım suçunun işlendiğini teyit ediyor. Uluslararası Adalet Divanı ve Uluslararası Ceza Mahkemesi, Gazze’ye ilişkin bir takım kararlar almasına rağmen soykırımcı failler kendilerini tüm sistemin üstünde görmesi ve bu tutumun küresel aktörler tarafından da benimsenmesi nedeniyle kural ve ahlak tanımazlığını uygulamaya devam ediyor. Bir başka deyişle uluslararası sistem günümüzün zanlıları tarafından kurulması, fonlanması nedeniyle işlemiyor veya işletilmiyor.

Uluslararası sistemin işlevsizliği Filistinlilerin yüz yıldan fazladır yaşadığı hukuki dramı[1] daha iyi anlamlandırmaya da sebep oldu. Bir asrı aşkın bir süredir işgal altında yaşayan Filistinlilerin özellikle başvuru yollarının bildirildiği ama her defasında sonuçsuz kaldığı İsrail mahkemeleri ve makamları karşısında neler yaşadığını tüm insanlık olarak daha iyi anlıyoruz. Zira işgal altında yaşayan Filistinlilerin maruz bırakıldıkları hukukta tıpkı uluslararası sistemde var olduğu gibidir. Belli başvuru mercileri var, başvuru yapılabilir hatta başvurudan sonuçta alınabilir ama bu sonucun karşılığı pek görülmez. Uluslararası sistemde yaşananlar da tam olarak böyledir. Ne başvuruların ne de normatif düzenlemelerin karşılığının görülmediği insanlık tarihi açısından acı ve utanç dolu günlerden geçmekteyiz. İsrail makamları için nasıl “Yahudiler ve diğerleri” ayrımı varsa uluslararası sistem için de benzer bir ayrımın farklı ölçeklerde yaşandığını bizzat tecrübeyle öğreniyoruz. Bu nedenle aslında hepimiz, Filistinli olduğumuzu ve çok temel seviyede de olsa beklenen hukukun bizler için de uygulanmayacağını anlıyoruz.

Uluslararası Ceza Mahkemesi; Rusya - Ukrayna savaşı başladığında 1 gün içinde soruşturma kararı almışken Filistin Soykırımı için 8. ayında henüz yeni adımlamaya başlaması, soykırım suçuna odaklanılmışken talebini daha hafif cezalardan dolayı başlatması[2], Uluslararası Adalet Divanı’nın soykırımı ilişkin ihtiyati tedbir kararı vermesine rağmen karar içeriğinin ilk ve son cümlesinin Filistin direnişini kınamakla ve itham etmekle geçiyor olması gibi sistemin istemeye istemeye soykırımcı İsrail aleyhine[3] ilerlediğine dair çokça örnek vermemiz mümkündür.

[1] İsrail tıpkı ataları ve en büyük takipçileri Nasyonel Sosyalist Almanya devleti gibi mutlak pozitif bir hukukla ırk ayrımcılığına dayalı adaletsizliği normatif seviyede mükemmel bir şekilde benimseyen bir kanun devletidir.

[2] Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı tutuklama talebine ilişkin resmi açıklamasının Türkçe çevirisi; <https://kudusvehukuk.com/2024/05/22/uluslararasi-ceza-mahkemesi-ucm-savcisi-20-05-2024-tarihli-tutuklama-talebi-yazisi/> (Erişim Tarihi:14/06/2024)

[3] Uluslararası Adalet Divanının İsrail’in soykırım işlediğine dair ihtiyati tedbir kararı Türkçe çevirisi; <https://kudusvehukuk.com/2024/05/20/uluslararasi-adalet-divani-israilin-soykirim-sucunu-istedigine-dair-26-01-2024-tarihli-ihtiyati-tedbir-karari/> (Erişim Tarihi:14/06/2024)

Uluslararası sistemin bu acziyeti ve isteksizliği, soykırıma karşı mücadeleye içerisinde olan devletlerin kendi iç hukuklarını uygulamayı ve en azından ulusal sistemlerinde soykırımla mücadeleyi genişletme yoluna sevk etmesi beklenmektedir. Soykırım suçunun her ne kadar İsrail'in devlet programı kapsamında işlediği bilinen bir gerçekse de bu suçun esaslı faileri gerçek kişilerdir. Gerçek kişiler; soykırım ordusunun yöneticileri ve mensuplarıdır. Önemle belirtmek gerekir ki Gazze soykırımına yabancı terörist savaşçıların çağrıldığı ve toplandığı soykırımın işlenmesinde büyük bir rol verildiği açık kaynak verilerinden ve yabancı terörist savaşçıların sosyal medya hesaplarından alınan veriler doğrultusunda bilinen bir gerçektir.[4]

Bu çalışmamızda öncelikle soykırım suçunun tanımı daha sonra uluslararası ceza hukukunun en önemli konularından olan evrensel yargı yetkisi bağlamında soykırım suçu failerinin ülkemizde yargılanma imkânı örnek davalar üzerinden incelenmeye çalışılacaktır.

[4] Özdemir İsmail Mansur, "İsrail'in Gazze'deki Yabancı Terörist Savaşçıları ve Terörle Küresel Mücadelenin Kodları", <https://www.insamer.com/tr/israilin-gazzedeki-yabanci-terorist-savascilari-ve-terorle-kuresel-mucadelenin-kodlari.html> (Erişim Tarihi:10/06/2024)

Soykırım Suçu ve Unsurları

Yunanca ırk anlamına gelen “genos” kelimesi ve öldürme anlamına gelen “cide” kelimesinden oluşan “genocide” kavramının hukuk literatüründe ilk kullanımı Lemkin tarafından olmuştur.[5] Türkçemize çok yerinde bir çeviriyle “soykırım” olarak geçen bu eylemin unsurları 1948 tarihli “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi” ile belirlenmiştir.[6] Soykırım oluşturan eylemler başlıklı sözleşmenin 2. Maddesi ile soykırım eylemleri tanımlanmıştır.

“Bu Sözleşme bakımından, ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu, kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen aşağıdaki fiillerden herhangi biri, soykırım suçunu oluşturur.

- a) Gruba mensup olanların öldürülmesi;*
- b) Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;*
- c) Grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracakları hesaplanarak, yaşam şartlarını kasten değiştirmek;*
- d) Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak;*
- e) Gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek.”*

Tüm suçlarda hem maddi hem de manevi unsurun varlığı aranır. Tanımdan anlaşılacağı üzere soykırım suçunun maddi unsuru; bir gruba yönelik olarak öldürme, zarar verme, yaralama, doğumları engelleme ve zorla nakletmedir. Manevi unsuru ise bu eylemleri yapanların o grubu yok etmek saikiyle hareket etmesidir. Soykırım suçunda manevi unsurun varlığı adeta bir niyet okumasıdır. Bir başka deyişle sadece bir insan topluluğunun öldürülmüş olması soykırım suçuna vücut vermez. Bu insan topluluğunun yok etme saikiyle öldürülmesi soykırım suçunu oluşturacaktır. Bu nedenle özel kastın ispatı soykırım suçunun varlığı için şarttır. Bu nedenle tarih boyunca çok az eylemler için soykırım cezası verilebilmiştir.[7]

7 Ekim’den bu yana Gazze’de yaşananların soykırım olduğu hakkında herhangi bir şüphe bulunmamaktadır. Gazze’de sivil alanların, hastanelerin, okulların ve alt yapı sistemlerinin doğrudan hedef alınması, İsrail ordusu askerlerinin özellikle çocukları ve hamile kadınları açıkça hedef almaları, İsraili yetkililerin soykırıma yönelik açık beyanları, İsrail Cumhurbaşkanı’nın tüm

Gazzelilerinterörist olduğunu ve cezalandırılacağını ifade etmesi, İsrail Başbakanının

[5] Lemkin Rafael, “Axis Rule in Occupied Europe”, 1.Baskı, Washington, Rumford Press, 1944, pp.79-95
[6] <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/content/113-soykrmn-onlenmesi-ve-cezalandrmas-hakknda-sozlesme/> (Erişim Tarihi:13/06/2024)

[7] Nazi Almanyasının Yahudilere ve çingenelere karşı eylemleri, Sırbistan’ın Bosna Hersek’teki Müslümanlara yönelik eylemleri, Ruanda iç savaşında Hutu-Tutsi kabileleri arasındaki eylemler için ve Myanmar devletinin Rohingya’daki Müslümanlara yönelik eylemleri için soykırım yargılaması yapılmıştır.

“Amalekliler’e atfı” (Talmud’da Amalek kavminin bebeklerinin hayvanlarının dahi öldürülmesi, her şeyin yok edilmesi gerektiği dini soykırım anlayışı), İsrail Miras Bakanının Gazze’nin imhası için nükleer silah kullanılması beyanı, İsrail Savunma Bakanı’nın “Hayvan insanlarla savaşıyoruz.” sözü, askerlerin öldürülen Filistinlilerin organlarını ve naaşlarını çalması, yeni gömülmüş naaşların bulunduğu mezarlıkları tahrip etmesi, tüm uluslararası baskıya rağmen temel insani gıda ve yaşam malzemelerinin Gazze’ye sokulmasını engellemesi gibi daha sayılamayan onlarca nedene dayanarak Gazze’de İsrail’in bölgede bulunan topluluğun tamamını yok etme kastıyla hareket etmesi sebebiyle tüm bu sayılan eylemler soykırım suçunu oluşturmaktadır.

Gazze’de yaşanan eylemlerin tanımlanmasında ve karmaşaya yer verilmemesi adına ısrarlı bir kullanımla soykırım suçunun işlendiğinin vurgulanması, soykırım suçundan daha hafif nitelikte olan insanlığa karşı suç ile savaş suçu deyimlerinin vurgulanmaması oldukça önemlidir.

Soykırım Suçunun Türk Ceza Hukukundaki Yeri

Soykırım suçu TCK m. 76'da[8] düzenlenmektedir. Tam olarak Soykırım Sözleşmesi'ndeki haliyle benzeşme sağlandığı kanun lafzından anlaşılmaktadır. Bu haliyle ülkemiz uluslararası yükümlülüğünü yerine getirerek soykırım ve insanlığa karşı suç cezalarını iç hukuk normu haline getirmiştir.

Hem insanlığa karşı suçun hem de soykırım suçunun mevzuatta yer almasına ve eylemlerinin detaylı olarak belirtilmesine rağmen bu normlara ilişkin herhangi bir uygulama şimdiye kadar yapılmamıştır.

Evrensel Yargı Yetkisi

Yargı yetkisi, egemenliğin yani devlet olmanın bir tezahürüdür. Yargılama faaliyeti yapılması her zaman için hâkim bir otoritenin göstergesidir. Uluslararası ceza hukukunun doğuşuyla devlet dışı yargılama erklerinin otoritesi de tanınmıştır.[9] Devletler kendilerini yargılayacak makamların da varlığını kabul etmişlerdir.

Ceza hukuku açısından yargı yetkisinin belirlenmesinde suça, suçun işlendiği yere, suçun failine veya suçun mağduruna göre belli başlı kriterler kullanılmaktadır.

A-Mülkîlik ilkesine göre, suç bir ülkenin sınırlarında meydana geldiyse o ülkenin ceza hukukunun uygulanması, failin ya da mağdurun ülke vatandaşı olup olmamasına bakılmaksızın kovuşturma yapılmasının öngörüldüğü sistemdir. Türk Ceza Kanunu bakımından[10] kural olarak mülkîlik ilkesinin benimsediğini söylemek mümkündür.

B-Şahsîlik ilkesi ise faile veya mağdurun vatandaşlığına göre yargı yetkisinin kabul edildiği bir sistemdir. Suçun failinin, vatandaşı olduğu ülke sınırlarının dışında suç işlemesi halinde dahi yargılanacağı kabul edilmesi, vatandaşlık bağının yurtdışında da devam etmesi

[8] Türk Ceza Kanunu m. 76; "Bir planın icrası suretiyle, millî, etnik, ırki veya dini bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi maksadıyla, bu grupların üyelerine karşı aşağıdaki fiillerden birinin işlenmesi, soykırım suçunu oluşturur:

a) Kasten öldürme.

b) Kişilerin bedensel veya ruhsal bütünlüklerine ağır zarar verme.

c) Grubun, tamamen veya kısmen yok edilmesi sonucunu doğuracak koşullarda yaşamaya zorlanması.

d) Grup içinde doğumlara engel olmaya yönelik tedbirlerin alınması.

e) Gruba ait çocukların bir başka gruba zorla nakledilmesi.

(2) Soykırım suçu failine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir. Ancak, soykırım kapsamında işlenen kasten öldürme ve kasten yaralama suçları açısından, belirlenen mağdur sayısınınca gerçek içtima hükümleri uygulanır. (3) Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur.

(4) Bu suçlardan dolayı zamanaşımı işlemez."

[9] Roma Statüsü

[10] Türk Ceza Kanunu m. 8/1: "Türkiye'de işlenen suçlar hakkında Türk kanunları uygulanır."

nedeniyle doğaldır. Suçun mağdurunun, vatandaşı olduğu ülke sınırlarında korunduğu gibi sınır dışında da maruz kaldığı suç teşkil eden eylemlerden dolayı yargısal bir koruma şahsılık ilkesiyle sağlanmaktadır.

C-Koruma ilkesine göre ise devlet için önemi yüksek olan bazı sembollerin; parası, kurumları, bayrağı veya ekonomik menfaatine zarar verilmesi halinde suçun doğrudan kendisine karşı işlenmesinden dolayı eylem nerede kim tarafından işlenirse işlensin devletin kendisinin yargılamasını yapacağı öngörülen sistemdir.

D-Evrensellik ilkesi ise asıl konumuzu oluşturmaktadır. Bu ilkeye göre bir suçun yargılamayı yapan devletin sınırları içinde, o devletin üstün menfaatlerine zarar verip vermemesi, o devletin vatandaşının mağdur veya fail olup olmaması dikkate alınmaz. Bizatihi o suçun işlenmesinden dolayı yargılamayı herhangi bir devletin yapma yetkisine, evrensel yargı yetkisi adı verilir. Bazı suçlar o kadar dehşet verici, ağırdır ki kim nerede işlese işlesin o suçun failinin bütün insanlık tarafından adalet önüne getirilmesi gerekmektedir.[11] Ülkemiz ceza hukuku sisteminde de evrensel yargı yetkisi kabul edilmiştir.[12]

Evrensel yargı yetkisi devletin suçun doğasına dayanarak yaptığı bir yargılama faaliyetidir. Bu suçun işlenmesi tüm insanlığı ilgilendirir. Bu nedenle evrensel yargı yetkisinin kullanılabilmesi her suç için mümkün değildir. İnsanlık düşmanı kimselerce işlenen ağır nitelikte olan suçlar için bu yetkinin kullanılması gerekmektedir. Zamanla birlikte uluslararası düzenlemelerde evrensel yargı yetkisini sınırlayıcı düzenlemeleri olduğu görülmektedir.

Evrensel yargı yetkisine pozitif anlamda ilk uluslararası düzenleme, 1927 yılında Varşova'da yapılan birinci ceza hukuku kongresinde alınmıştır.

[11] Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Başkanı Pillay Navanethem atfedilen bir sözdür.

PILLAY Navanethem , Rwanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Başkanı (President of the International Criminal Tribunal for Rwanda [ICTR]), Africa Legal Aid Experts Meeting on "African Perspectives on Universal Jurisdiction for International Crimes", International Criminal Tribunal for Rwanda, 18-20 October 2002, Arusha, Tanzania; available at <http://www.icttr.org/ENGLISH/speeches/pillay201002.htm> (Erişim Tarihi: 19. 02. 2010)

[12] Türk Ceza Kanunu m. 13: "(1) Aşağıdaki suçların, vatandaş veya yabancı tarafından, yabancı ülkede işlenmesi halinde, Türk kanunları uygulanır:

a) İkinci Kitap, Birinci Kısım altında yer alan suçlar. b) İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Bölümlerde yer alan suçlar. c) İşkence (madde 94, 95). d) Çevrenin kasten kirlenmesi (madde 181). e) Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190). f) Parada sahtecilik (madde 197), para ve kıymetli damgaları imale yarayan araçların üretimi ve ticareti (madde 200), mühürde sahtecilik (madde 202). g) Fuhuş (madde 227). h) (Mülga : 26/6/2009 – 5918/1 md.) i) Deniz, demiryolu veya havayolu ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması (madde 223, fıkra 2, 3) ya da bu araçlara karşı işlenen zarar verme (madde 152) suçları.

İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerde yer alanlar hariç; birinci fıkra kapsamına giren suçlardan dolayı Türkiye'de yargılama yapılması, Adalet Bakanının talebine bağlıdır"

“Md.6: Her kim yabancı bir ülkede aşağıdaki suçları işlerse milletler hukukuna uygun olarak suçun işlendiği mahal ve failin milliyeti ile bağlantısız olarak cezalandırılacaktır. a. Korsanlık, b. Madeni ve kağıt para kalpazanlığı, c. Köle ticareti, d. Kadın ve çocuk ticareti e. Kamuya yönelik tehlike oluşturacak herhangi bir aracın kasıtlı kullanımı, f. Uyuşturucu ticareti, g. Müstehcen yayın ticareti.”[13]

Evrensel yargı yetkisine konu olabilecek suçların sayısı 100 yıl önce bir hayli fazlayken zamanla oldukça daralmıştır. İkinci Dünya Savaşının yıkıcı etkisinden sonra uluslararası insancıl hukuk açısından temel metinler arasında olan Cenevre Sözleşmeleri imzalanmıştır. Her dört Cenevre sözleşmesinde de evrensel yargı yetkisine ilişkin hükümler aynen yer almış ve sözleşmede yer verilen ağır ihlalleri içeren fiilleri işleyenlerin cezalandırılması için yasa çıkartılması vurgulanmıştır. [14]

“Sözleşmeci Yüksek Taraflar takip eden maddede tanımlanmış olan bu sözleşmenin ağır ihlallerini içeren fiilleri işleyen, işlenmesi için emir veren kişilere etkin cezai yaptırımların uygulanmasını sağlamak için her türlü yasama faaliyetinin çıkarılmasını üstlenirler.

Sözleşmeci Yüksek Tarafların her birisi bu ciddi ihlalleri işleyen ve işlenmesi için emir veren kişileri aramak yükümlülüğü altındadır ve bu kişileri milliyetleri ne olursa olsun kendi mahkemelerinin önüne getirebilir.

Sözleşmeci Yüksek Taraf ayrıca eğer tercih ederse ilk nazarda haklı görülen bir davaya(prima facie.case) sahip olan başka bir Sözleşmeci Yüksek Tarafa bu kişileri yargılaması maksadıyla teslim edebilir.”

İlerleyen dönemde 2002 tarihli Roma statüsünün imzalanmasıyla Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmuştur. Statünün giriş kısmında evrensel yargı yetkisi belirtilerek tüm devletlerin uluslararası suçlular üzerinde yargılama sorumluluğuna vurgu yapılmıştır.[1] Mahkemenin yetkisi olarak 4 suçla ilgili olarak yargı yetkisinin varlığı kabul edilmiştir.[2] Bu haliyle devletler hukukunda evrensel yargı yetkisinin sınırlarının da bu dört suçla sınırlı olarak çizildiğinin belirtilmesi gerekmektedir.

Tüm bu gelişmeler doğrultusunda; evrensel yargı yetkisinin özelliklerinin 10 maddeyle sayılması mümkündür.[17]

a. Failin vatandaşlığı önemli değildir.

[13] Kocaoğlu Serhat Sinan., “Evrensel Yetki”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.60, 2005 Sf. 196

[14] Cenevre I m. 49, Cenevre II m. 50, Cenevre III m. 129 ve Cenevre IV m. 146 metinlerinde evrensel yargı yetkisi yer almıştır. Ayrıntılı bilgi için; Kocaoğlu Serhat Sinan., “Uluslararası Ceza Hukuku ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Perspektifinden Evrensellik İlkesi”, Ankara Barosu Dergisi, Y. 68, S. 2010/1, Sf. 78

[15] “Recalling that it is the duty of every State to exercise its criminal jurisdiction over those responsible for international crimes”

[16] Madde 5: “Mahkemenin yargı yetkisi, uluslararası toplumu bir bütün olarak ilgilendiren en ciddi suçlar ile sınırlıdır. Mahkeme, bu Statü’ye uygun olarak, aşağıdaki suçlar hakkında yargı yetkisine sahiptir: (a) Soykırım suçu; (b) İnsanlığa karşı suçlar; (c) Savaş suçları; (d) Saldırı suçu.”

[17] Kaya Burak, “Uluslararası Ceza Hukukunda Evrensellik İlkesi”, Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, C. 2, S. 1, Sf. 53

- b. Mağdurun vatandaşlığı önemli değildir.
- c. Suç oluşturan fiilin işlendiği yerin neresi olduğu önemli değildir.
- d. Suçun etkisinin nicelik açısından önemine bakılmaz.
- e. Suç, ciddi olmalıdır. Uluslararası toplum nezdinde suçun oluştuğu yönünde kanı yüksek olmalıdır.
- f. Suç, tüm insanlığın ortak değerlerine yönelik olmalıdır.
- g. Suç, insanlığın ve devletlerin ortak güvenliğine yönelik olmalıdır.
- h. Mülkîlik, kişisel ve gerçeklik ilkelerinin dışında bir yetki ilkesine yani evrensel yargı yetkisi ilkesine uygun düşmelidir. Evrensel yargı yetkisi ikincil nitelikte kullanılmalıdır.
- i. Evrensel adaleti sağlama niyetiyle hareket edilmelidir.
- j. Devlet ya kendi isteğiyle muhakeme sürecini başlatmalı ya da kendini bununla yükümlü tutmalıdır.

Evrensel Yargı Yetkisinin Uygulanması: Örnek Davalar

Evrensellik ilkesi birçok ülke hukukunda yer almadığı gibi bazı ülkelerde sınırlı olarak kabul edilmiş bazılarında ise özellikle; Macaristan, Finlandiya, Hırvatistan, İspanya ve Türkiye gibi ülkelerde failin ülke sınırları içinde bulunması aranmaksızın yargı yetkisinin varlığını kabul etmiş, tam evrensellik ilkesini benimsemiştir.[18] Uygulamada oldukça sınırlı bir alanı olan evrensel yargı yetkisine örnek dava sayısı pek fazla değildir. Ancak insanlığa karşı suçlarla mücadele edilmesinden dolayı bu örneklerin artırılması, bu büyük cürümlerin işlenmesinde rolü olanların caydırılması açısından oldukça önemlidir.

1-Eichmann Davası

Evrensel yargı yetkisinin en önemli ve en eski örneklerinden birisi günümüzde soykırım suçunu işleyen İsrail tarafından gerçekleştirilmiştir. Davanın konusu, Eichmann isimli Nazi subayının savaş sonrası kaçtığı Arjantin'den Yahudi ajanları tarafından getirilerek işgal edilmiş Filistin topraklarında yargılamasının yapılmasıdır. Getirilen Nazi subayının ismiyle meşhur olan yargılamada, Eichmann ısrarla Nazi hukukunun pozitif hükümlerini uyguladığını hiç kimseyi öldürmediğini belirtmiştir. Davaya gazeteci olarak katılan Hannah Arendt'in *Kötülüğün Sıradanlığı* kitabında da kuralları uygulayarak ortaya çıkan fikirsizlik hali ve kullanışlılığı oldukça güzel değerlendirmelerle tespit etmiştir.[19]

İşgalci İsrail yargı makamları, Eichmann davasında 10 haftalık sürecek yargılamanın sonunda işlenen suçun tüm insanlığa karşı şeytani etkisi nedeniyle uluslararası toplumun istikrarını ve güvenliğini sarstığı iddiasıyla evrensel yargı yetkisini kullanarak ve kendisini uluslararası hukukun koruyucu ve uygulayıcısı görerek Eichmann'ın ölümüne karar vermiştir. Günümüzde soykırımla yargılanan İsrail ordusunun bu yargı yetkisinin kullanımındaki örnekliliğinden yararlanarak yargılamaların sağlanması gerekmektedir.

2-Butare Dörtlüsü Davası

Evrensel yargı yetkisi denilince akla gelen en önemli ülkelerden birisi Belçika'dır. Belçika bir dönem için evrensel yargı yetkisini tam anlamıyla benimsemiş ve bazı davalarda uygulamıştır. Ancak aşağıda bahsedeceğimiz gibi küresel olarak insanlığı tehdit eden İsraili yetkililere karşı evrensel yargı yetkisini baskılar üzerine kullanamamış ve kendi içinde sınırlandırmaya gitmiştir. Bu nedenle Belçika'da 1999 yılında yürürlüğe giren kanunla

[18] Cecanpınar Hilal, "Devletin Evrensel Yargı Yetkisi ve Uluslararası Hukuk", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 2014, Sf. 98

[19] Erdem Haluk, "Hannah Arendt'in Eichmann Davası Üzerine Düşünceleri", FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, S. 9, 2010, Sf. 7

tam evrensellik ilkesi kabul edilmekte iken, 2003 yılında yapılan değişiklikler sonucunda evrensellik ilkesinin sınırlandırıldığı görülmektedir.

1994 yılında Afrika ülkesi Ruanda'da Hutu ve Tutsi kabileleri arasında yaşanan iç savaş neticesinde bir milyona yakın kişinin ölümü yaşanmıştır. Yaşanan soykırım üzerine Belçika'da bulunan ve bu eylemlerden sorumlu tutulan 4 kişiye evrensel yargı yetkisine dayanarak hapis cezası verilmiştir.[20]

3-Ariel Şaron Davası

İngiliz işgali sırasında Haganah ve Irgun gibi Yahudi terör gruplarının yoğun terör eylemleriyle İsrail devleti kurulmuştur. İsrail kuruluşundan bugüne bu terör politikasıyla topraklarını genişletme eğiliminden vazgeçmemiştir. 1982 yılında Lübnan'da bulunan Sabra ve Şatilla mülteci kampında Ariel Şaron öncülüğünde İsrail kuvvetleri katliam gerçekleştirmiş; kitlesel ölümler, tecavüzler ve onlarca farklı savaş suçu işlemiştir. BM Genel Kurulu kararında bu yaşanan eylemler açıkça soykırım olarak tanımlanmıştır.[21]

Katliamdan kurtulan iki Filistinli, Belçika makamlarında suç duyurusunda bulunarak Şaron ve Yaron'un yargılanmasını talep etmiştir. Savcı tarafından başlatılan soruşturma mahkeme aşamasına geçmiş ancak ABD ve İsrail'den gelen baskılardan sonra[22] yasa değişikliği yoluna gidilerek evrensel yargı yetkisinde sınırlama yoluna gidilmiştir. Evrensel yargı yetkisinin uygulanması için sanığın Belçika'da en az üç yıl ikamet ediyor olması gerektiğine yönelik bir kanun maddesi eklenmiştir. Böylelikle evrensel yargı yetkisinin gelişmesinin önüne büyük bir engel konulmuştur. Batı Dünyası'nın iki yüzlülüğü yine ortaya çıkmış ve zayıflar ile güçlüler arası farklı hukuka tabii tutulma durumu tarihe geçmiştir.

4- Enver Raslan Davası

Diğer örneklere kıyasen oldukça güncel olan bu yargılama, evrensel yargı yetkisinin önemini hukuk uygulayıcılarına tekrar hatırlatmıştır. Enver Raslan Suriye iç savaşında 2011-2012 yıllarında rejim adına işlediği işkence gibi insanlığa karşı suçlara karışmıştır. 2018 yılında Almanya'ya iltica etmesi üzerine Alman makamları harekete geçerek evrensel yargı yetkisi ilkesiyle yargılama sürecine başlamışlardır. Almanya Koblenz Yüksek Eyalet Mahkemesi 2022 tarihli kararıyla Enver Raslan'ın müebbet hapis cezasına çarptırılmasına karar vermiştir. [23]

Bu karar evrensel yargı yetkisinin önemini hukuk dünyasına tekrardan hatırlatmıştır. İnsanlığa karşı suç işleyen failerin, dünyanın herhangi bir yerinde yargılanacağı endişesine kapılmalarını sağlamıştır. Bu kararın örneklik teşkil etmesi ve diğer ülkelerin de evrensel yargı yetkisini aktif bir şekilde kullanması beklenmektedir.

[20] Reydams Luc., "Belgium's First Application of Universal Jurisdiction: The Butare Four Case", Journal of International Criminal Justice, Oxford University Press, 2003, Sf. 428 vd

[21] BM Genel Kurul Kararları 37-123D Sayılı Kararı

[22] King Laure, "The Sabra and Shatila Case in Belgium: A Guide for the Perplexed", <https://electronicintifada.net/content/sabra-and-shatila-case-belgium-guide-perplexed/4616>, (Erişim Tarihi: 16/06/2024)

[23] <https://serbestiyet.com/haberler/suriyedeki-savas-suclarina-ilk-hukum-alman-mahkemesinden-geldi-muhaberat-sefi-enver-raslana-muebbet-hapis-80941/>, (Erişim Tarihi: 16/06/2024)

SONUÇ

Gazze’de 16.000’i aşkın çocuğun ölümü, 50.000’i aşkın sivil ölümü, 100.000’i aşkın yaralı sayısı, özellikle sağlık sisteminin hedef alınması, kitlesel göçlerin yapılması ve onlarca delile dayanarak soykırım yaşanmaktadır. Uluslararası mercilerin kararlarına rağmen soykırım durdurulamamıştır. 8 ayı aşkın süredir soykırım en acımasız yüzüyle devam etmektedir.

Gazze’deki soykırımı katılan başta yabancı terörist savaşçılar ile soykırım ordusunda görev alan herkes ayırt edilmeksizin soykırım suçuna iştirak etmektedirler. Uluslararası sistemin zor ve haklı zamanlardaki aciziyeti bir kez daha ortaya çıkmıştır. Bu soykırımı sessiz kalmak istemeyen devletlere soykırım suçu faillerinin yargılanması gibi oldukça önemli bir görev düşmektedir.

Evrensel yargı yetkisi, insanlığa karşı suçları işleyen canileri yargılamak ve caydırmak için kullanılacak en etkin yoldur. Çalışma boyunca ele aldığımız haliyle örnek davalarda bu yetki kullanılarak canilerin yargılanması ve cezası sağlanmıştır. Küreselleşen ve her olumsuz eylemin etkilerinin diğer ülkelere sirayetinin çok hızlı ve kolay olduğu günümüz dünyasında evrensel yargı yetkisinin kullanılmasıyla insanlığı derinden sarsan suçların işlenmesinin önüne geçilebilecektir. Türk Ceza Kanunu sistemi bu yetkiyi kullanmaya cevaz vermektedir.